

การศึกษาประเพณีของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ
อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
TRADITIONS OF TAI YAI PEOPLE IN BAN WIANG NUEA COMMUNITY,
PAI DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE

อิสริยาภรณ์ แสงปัญญา^{1*}

Isariyaporn Sangpunya^{1*}

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 202 ถ.ช้างเผือก ต.ช้างเผือก อ.เมืองเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50300¹

Chiang Mai Rajabhat University, 202, Changpheuk Sub-district, Mueang District, Chiang Mai Province, 50300¹

*Corresponding author E-mail: isariyaporn_san@cmru.ac.th

(Received: 9 May, 2022; Revised: 10 Jun, 2023; Accepted: 13 Jun, 2023)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทชุมชนชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ศึกษาองค์ความรู้ประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. ผู้นำชุมชน 2. บุคคลและผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่ทราบถึงความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เครื่องมือในการวิจัยคือ 1. แบบสัมภาษณ์ ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลในชุมชนเพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทใหญ่ในชุมชน บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2. แบบสังเกตพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชน 3. แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1. บริบทชุมชนชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประเพณี วัฒนธรรมที่ผูกพันกับพุทธศาสนาและยังรักษาวรรณธรรมดั้งเดิม เช่น ภาษา การแต่งกาย 2. ประเพณีและ วัฒนธรรมชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่พบได้แก่ รูปแบบที่ 1 ประเพณีตามเทศกาล คือ ประเพณีที่ชาวไทใหญ่มีการอิงตามเทศกาลและเดือนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับ ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวไทย และรูปแบบที่ 2 ประเพณีตามปฏิทินไทใหญ่ คือ ประเพณีที่มีการปฏิบัติ พิธีกรรมและพุทธศาสนกิจในรอบ 12 เดือน ของชาวไทใหญ่เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสังคมไทใหญ่และไทยพื้นเมือง โดยมีวัดเป็นพื้นที่ศูนย์กลางประกอบพิธีกรรมและเป็นสื่อกลางของการสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม

คำสำคัญ: ประเพณี, ชาวไทใหญ่, ชุมชนบ้านเวียงเหนือ

¹ อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study the context of Tai Yai community in Ban Wiang Nuea Community, Pai District, Mae Hong Son Province, 2) study the knowledge of Tai Yai traditions and culture in Ban Wiang Nuea Community, Pai District, Mae Hong Son Province. The samples used in the research were: 1. community leaders, 2. individuals and village elders who knew the history of the community, lifestyle, culture and traditions. The research instruments were 1. interview form, to inquire context and traditions of Tai Yai people from local philosophers and the residents, 2. observation form, to perceive daily life of people in the community, and 3. coding sheet, to record secondary data. The collected data was analyzed by content analysis.

The results found that 1. the traditions and cultures of Tai Yai community in Ban Wiang Nuea Community, Pai District, Mae Hong Son Province are deeply connected with Buddhism and still inherit the authentic identity such as language, dress, 2. there were two types of Tai Yai traditions: the first one was based on Tai Yai festivals and months involved in their daily lives, which were similar to those of the Thai people, and the second one was related to Tai Yai Calendar, which ritual and Buddhist practices were performed during the 12-month cycle of Tai Yai for the interaction between them and native Thai society. The temple is the central area to perform rituals and connect relationships between people in society as well.

KEYWORDS: Tradition, Tai Yai People, Ban Wiang Nuea Community

บทนำ

ชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนไทใหญ่ที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ สันติสนุน และทำกิจกรรมร่วมกัน อันชอบด้วยกฎหมายและ ศีลธรรมอันดีงาม ในอดีตวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ได้รับอิทธิพล ทางวัฒนธรรมจากประเทศพม่าและเริ่มรู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติที่เดินทางมาพักผ่อนตามแหล่งธรรมชาติ ทั้งนี้ ด้วยประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวไทใหญ่จึงเป็น อีกหนึ่งความน่าสนใจที่ทำให้มีการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน (Lan Na Tai Ethnic Learning Center Institute of Social Research, Chiang Mai University, 2015)

อำเภอปายมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานว่าในสมัย พระเจ้ามโหตรประเทศเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ส่งเจ้าแก้วเมือง ออกสำรวจชายแดนพบภูมิประเทศบริเวณอำเภอปายใน ปัจจุบัน จึงแนะนำให้ขุนนางย้ายเมืองมาตั้งฝั่งตะวันตก ของแม่น้ำปาย เพราะเป็นที่ราบกว้างขวาง ผู้คนจึงเรียก เมืองใหม่ว่า “เวียงใต้” ส่วนเมืองเก่าจึงมีชื่อ เรียกว่า “เวียงเหนือ” โดยแต่เดิมอำเภอปายเป็นพื้นที่อาศัยของ ชาวไทยพื้นเมืองและชาวไทใหญ่ (ชาน) คือ กลุ่มชาติพันธุ์ ในตระกูลภาษาไทกะไต ซึ่งอาศัยอยู่ในรัฐฉานประเทศพม่า เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทย (Sunthonworajit, 2004)

ชาวไทใหญ่มีอัตลักษณ์ของตนเองทั้งภาษา การแต่งกาย อาหาร งานศิลปต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา และให้ความสำคัญกับการทำบุญในวันพระและเทศกาล สำคัญ (Tejanyana, 2018, p. 40) สอดคล้องกับการศึกษา การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทใหญ่ของ สุทัศน์ กันทะมา (Kantama, 1999) ที่ศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย และกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทใหญ่คง อยู่ในพื้นที่บ้านขุนยวม ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่ทำให้ วัฒนธรรมคงอยู่คือการเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ใน รูปของความเชื่อที่มีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ผ่านการสืบทอดโดยชุมชนใหม่ การปฏิบัติสืบทอดมา เป็นการสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่น ส่วนกลไกในการถ่ายทอด วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทใหญ่ขึ้นอยู่กับครอบครัว พระสงฆ์ ผู้นำในชุมชนถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ

ผู้นำชุมชนและเครือญาติที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือ ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ในประเด็นที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทใหญ่ ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีการใช้กรอบแนวคิดของ Moerman (1965 Cited in Boonmadhya, Vitaporn, and Promdung, 2003, p. 23) ที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ตามองค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น ภาษาความเชื่อ การแต่งกาย การดำเนินวิถีชีวิต เป็นต้น เพราะผู้คนสามารถใช้ร่วมกันได้แม้ว่าจะเป็น คนละกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นตัวตนของชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ ไม่ตายตัวหากแต่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบททาง สังคม และไม่ใช้สิ่งที่เกิดขึ้นโดยตัวของมันเอง แต่ขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งกับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมทางประวัติศาสตร์ (Rupin, 2008) ซึ่งผู้วิจัยได้ นำกรอบแนวคิดมาปรับใช้ในการมุ่งเน้นประเด็นในด้านที่ เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและ ประเพณีต่าง ๆ นอกจากจะเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ เรื่องดังกล่าวของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้ว ยังจะสามารถใช้เป็น ฐานข้อมูลเพื่อการศึกษาในด้านอื่น ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจ ที่มุ่งศึกษาเรื่องประเพณีของชาวไทใหญ่ในชุมชน บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่สืบทอดต่อกันจนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแม้ เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ยังคงเป็นวัฒนธรรม ชุมชนไทใหญ่ที่มีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารระหว่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ สราวุธ รูปิน (Rupin, 2008) ที่ศึกษาถึงวัฒนธรรมและ ประเพณีของชาวไทใหญ่จากการศึกษาเรื่อง สถาบันทาง ศาสนากับการธำรงอัตลักษณ์ของวัดไทเขินเมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์ พบว่าพิธีกรรมความเชื่อ สัมพันธ์กับความศรัทธาด้านพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน องค์ความรู้วัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทใหญ่ ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการรวบรวมข้อมูลประเพณีของชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาประเพณีของชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีการสอบถามจาก 1. ผู้นำชุมชน 2. บุคคลและผู้สูงอายุในหมู่บ้าน จำนวน 20 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชุมชน รวมทั้งการสัมภาษณ์เยาวชนในชุมชนในฐานะคนรุ่นใหม่ผู้ที่ปรับเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรม ให้เข้ากับยุคสมัยและยังคงมีเอกลักษณ์ดั้งเดิมอยู่ จากนั้นจึงถามข้อมูลและแหล่งความรู้ที่ยังคงสามารถพบได้ในชุมชนจากแต่ละคน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยการศึกษาประเพณีชาวไทยใหญ่ของชาวบ้านในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้เครื่องมือดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์
 - 1.1 สัมภาษณ์บุคคลในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านเวียงเหนือ
 - 1.2 สัมภาษณ์โดยการสอบถามและจดบันทึกความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน
2. แบบสังเกตพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชน

3. แบบบันทึกข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสาร ใบความรู้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือวิจัยในการศึกษาประเพณีของชุมชนชาวไทยใหญ่บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยเตรียมข้อมูลด้วยการศึกษาบริบทชุมชนความเป็นอยู่และวิถีชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และเข้าใจง่ายในการนำไปใช้ศึกษาข้อมูลชุมชนการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ มีการสร้างข้อคำถามโดยอ้างอิงจากข้อมูลที่ได้ศึกษา เพื่อให้เกิดความเกี่ยวข้องกับคำตอบที่ต้องการทราบจากชาวบ้านในชุมชน
2. แบบสังเกต มีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในด้านประเพณี วัฒนธรรมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และนำมาแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพในการนำไปใช้
3. แบบบันทึกข้อมูล นำเครื่องมือวิจัยไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาประเพณีของชุมชนชาวไทยใหญ่บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์
2. การสังเกตพฤติกรรม และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชน
3. การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร รายงาน บทความงานวิจัย และใบความรู้อื่น ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและบริบทของคนในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนในด้านต่าง ๆ โดยมีการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ด้านที่ 1 บริบทชุมชนของชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ด้านที่ 2 วิถีชีวิต
- ด้านที่ 3 ประเพณีของชาวไทยใหญ่
- ด้านที่ 4 ความเชื่อของชาวไทยใหญ่

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาประเพณีของชาวไทใหญ่ ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. บริบทชุมชนชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.1 ข้อมูลชุมชน

ชุมชนของชาวไทใหญ่ในอำเภอปาย อดีตเป็นหมู่บ้านที่เงียบสงบ ซึ่งชาวไทใหญ่ (ขาน) อาศัยอยู่มีวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพม่า ทุกวันนี้อำเภอปายเจริญและได้รับความนิยมด้านการท่องเที่ยวเป็นหลักเป็นจุดหมายปลายทางของชาวฮิปปี้ โดยอำเภอปายซึ่งเต็มไปด้วยน้ำพุร้อนและทิวทัศน์ที่น่าตื่นตาตื่นใจเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยวในเรื่องของบรรยากาศที่ผ่อนคลายและเงียบสงบ

ชาวไทใหญ่ได้รับการยอมรับในสังคมว่าเป็นชนเผ่าเดิมเผ่าหนึ่งในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยชาว “ไทใหญ่” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของชนชาติไท มีถิ่นฐานกระจายอยู่ในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุดในรัฐฉานทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ได้ปรากฏหลักฐานว่า ชาวไทใหญ่ติดต่อกับชาวล้านนามาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้มีการค้าขายกันระหว่างชาวไทใหญ่มาโดยตลอด บริบทชุมชนชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนเล็ก ๆ มีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดเนื่องจากเดิมเป็นถิ่นฐานของชาวไทใหญ่ที่อพยพมาจากรัฐฉาน (พม่า) โดยได้เข้ามาอาศัยและตั้งรกรากอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน และในปัจจุบันชาวไทใหญ่ได้รับการยอมรับในสังคมว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ผูกพันกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคนจากรัฐฉานอพยพมาตั้งถิ่นฐาน พื้นเพภาษาเดิมจึงเป็นภาษาไทใหญ่ ซึ่งที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่จะเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ชาวไทใหญ่มักรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนอยู่ทั้งภาษา การแต่งกาย สถาปัตยกรรม และประเพณีที่สำคัญอื่น ๆ

ชุมชนชาวไทใหญ่บ้านเวียงเหนือมีจุดเด่นที่ตัวเมืองมีคูเมืองคันดินโดยรอบ 4 ทิศ พื้นที่ตัวเมืองถูกยกระดับให้สูงจากพื้นที่ข้างเคียง มีแม่น้ำไหลผ่าน 2 สายด้านทิศเหนือคือ ลำห้วยเจ้าเมือง และด้านทิศตะวันตกคือ ลำน้ำปาย พื้นที่ข้างเคียงโดยรอบเป็นที่นา สันนิษฐานว่าสร้างก่อนปี พ.ศ. 1860 หลักฐานที่พบคือ คูคันดินพระพุทธรูปแบบล้านนาประดิษฐานที่วัดประจำตำบลศาลเจ้าเมืองอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของตัวเมือง กูเจ้าเมืองหรือสถานที่บรรจุอัฐิของเจ้าเมืองในอดีตวัดนอก วัดร้างตาล 7 ต้น วัดร้างจากต่อ (พระพุทธรูป) วัดทั้งสามอยู่ด้านทิศเหนือของตัวเมือง เป็นคูเมืองที่ขุดล้อมรอบชุมชนโบราณบ้านเวียงเหนือตั้งแต่ก่อตั้งชุมชนเมื่อราวปี พ.ศ. 1860 โดยมีการขุดคูเมืองล้อมรอบชุมชนตั้งแต่ด้านทิศเหนือไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของชุมชน (Sunthonworajit, 2004)

1.2 วิถีชีวิต

1.2.1 ด้านครอบครัว

ชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนืออยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ และครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทต่อบุคคลในการอบรมบ่มนิสัย ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะมีความเป็นอยู่ วัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปด้วยความหลากหลายทางเชื้อชาติที่มีอยู่ในหมู่บ้าน

1.2.2 ด้านสังคม

สังคมในชุมชนบ้านเวียงเหนือ วิถีชีวิตของผู้คนจะสงบเรียบง่ายเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันหลากหลายทางเชื้อชาติ ทั้งนี้ทางชุมชนมักจะมีการรวมตัวกันระหว่างชาวไทใหญ่และชาวไทยพื้นเมืองที่สร้างความสัมพันธ์อันดีในสังคม ทั้งในด้านประเพณี การกิน การแต่งกาย ซึ่งนับว่าเป็นเสน่ห์ของชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.2.3 ด้านอาชีพ

อาชีพหลักของประชากรในชุมชนชาวไทใหญ่บ้านเวียงเหนือ คือ เกษตรกรรม ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว รับจ้าง และรับราชการตามลำดับ ทั้งนี้ยังมีอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนคือการจักสาน การทำหมอน กลุ่มข้าวสาลี การตีมีดและการทอผ้าชนเผ่า และยังมีวิสาหกิจชุมชน ที่คอยช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีอาชีพและรายได้จากการแปรรูป

ผลิตภัณฑ์จากงา กลุ่มเลี้ยงโคขุนกลุ่มทอผ้า กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า และโรงสีข้าวชุมชน

2. องค์ความรู้ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1 ประเพณีตามเทศกาล คือ ประเพณีที่ชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการอิงตามเทศกาลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านการงาน ความเชื่อ ซึ่งคล้ายคลึงกับประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวไทย โดยประเพณีตามเทศกาล มีดังนี้

2.1.1 ประเพณีปอยส่างลอง

ประเพณีบรรพชาสามเณรตามประเพณีชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ถือว่าเป็นประเพณีที่ได้สะสมกุศลมากกว่าการอุปสมบทพระภิกษุ ประเพณีปอยส่างลองจึงจัดอย่างยิ่งใหญ่ในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม เด็กที่บรรพชาเรียกว่า “ส่างลอง” จะโกนผมแต่ไม่โกนคิ้ว แต่งกายประดับประดาด้วยเครื่องประดับอันมีค่า โดยประเพณีปอยส่างลองจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง ระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่างเว้นจากการทำนา และมีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของอาหาร และยังเป็นช่วงที่เด็ก ๆ ปิดภาคการศึกษาถือเป็นการใช้เวลาว่างช่วงปิดภาคการศึกษาศึกษาหาความรู้ ฝึกปฏิบัติตามรูปแบบของชาวพุทธและสืบทอดวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่

2.1.2 ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด (วันออกพรรษาของไทยใหญ่)

ปอยเหลินสิบเอ็ด เป็นภาษาไทใหญ่ หมายถึง การฉลองในเดือน 11 คือ วันออกพรรษา เป็นการเฉลิมฉลองด้วยความปรีดาที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมายังโลกหลังจากที่ไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ตลอดระยะเวลาเข้าพรรษาซึ่งนานถึง 3 เดือน

โดยงานนี้จัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 13 ค่ำ เดือน 11 ถึงแรม 15 ค่ำ เดือนเดียวกัน โดยชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนจะเริ่ม

การจับจ่ายซื้อของและจัดเตรียมเครื่องไทยทานตั้งแต่วันที่ขึ้น 13 ค่ำ เพื่อไปถวายทานในวันขึ้น 15 ค่ำ โดยเฉพาะจะมี “เข้าหนมจ๊อก” คือขนมอย่างขนมเทียน อาหารที่นิยมทำกันก็คือแกงฮังเลและเนื้อสุก (เนื้อสับละเอียดผสมเครื่องแกงทำเป็นก้อนกลมคล้ายลูกชิ้นแล้วนำไปทอด) ขนมนี้นอกจากจะนำไปถวายพระแล้ว ยังแจกกันกินตามหมู่บ้านมิตรและบ้านใกล้เคียง

วันที่สนุกสนานที่สุดคือตอนเย็นของวันขึ้น 13 ค่ำ จะมีการจัดกาตหลู่ หรือตลาดนัดเพื่อจำหน่ายของส่วนใหญ่ที่ชาวไทยใหญ่จะนำไปถวายพระ ตลาดนี้จะดำเนินต่อไปตลอดทั้งคืนจนรุ่งเช้าแล้วต่อเนื่องไปถึงเย็นของวันขึ้น 14 ค่ำอีกด้วย นอกจากจัดอาหารและขนมไปวัดแล้ว ชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือบางบ้านอาจทำประทีปโคมไฟและจองพาราหรือพุทธบัลลังก์อีกด้วย

ในวันขึ้น 15 ค่ำนั้น ชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนจะตื่นแต่เช้าเตรียมต่างขอมต่อ คือการถวายข้าวมธุปายาสแก่พระพุทธรูปที่เคารพในบ้าน แม่ธรณี และเจ้าที่ เมื่อถวายเสร็จจึงไปทำบุญที่วัด หลังเสร็จพิธีกรรมแล้ว ผู้เฒ่าบางท่านอาจนอนค้างที่วัดเพื่อบำเพ็ญกุศลกรรมจำศีลภาวนาอีกคืนหนึ่ง สำหรับในช่วงเย็นวันขึ้น 15 ค่ำนี้ชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะจุดเทียนประดับที่จองพาราและจุดเทียนสว่างที่หน้าบ้านหรือตามแนวรั้ว โดยใช้ไม้สนมัดรวมกันแล้วจุดไฟตั้งไว้ที่หน้าบ้าน ซึ่งการจุดไม้สนนี้จะจุดไม่นานก็จะดับไฟ เพื่อใช้จุดในวันต่อ ๆ ไปอีก โดยจุดตั้งแต่คืนวันขึ้น 15 ค่ำเป็นต้นไป พอตกกลางคืนชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงพากันไปจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปและเจดีย์ตามวัด จากนั้นจึงจุดเทียนบูชาผีเจ้าบ้านเจ้าเมืองเป็นลำดับต่อมา

นอกจากจะมีการจุดเทียนบูชาดังกล่าวแล้ว บางคืนอาจมีการฟ้อนรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น นก ปลา ผีเสื้อ หรือสัตว์อื่น ๆ เพื่อแสดงการที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมายังโลก เพราะตามตำนานความเชื่อของชาวไทยใหญ่ที่เล่าสืบทอดมาได้กล่าวว่ นอกจากมนุษย์และเทวดาแล้ว เหล่าสัตว์ทั้งหลายก็พากันดีใจออกมาพ้อนรำ

รับเสด็จด้วย การพื่อนี้จะมีไปจนถึงคืนวันแรม 14 ค่ำ

คืนวันแรม 14 ค่ำนั้นจะมีการแห่ต้นแปกหรือต้นสน ซึ่งได้จากการนำไม้สนมาจักแล้วมัดรวมกันทำเป็นต้นไม้ เมื่อแห่ไปถึงวัดแล้วก็มีพิธีจุดไฟที่ต้นไม้ดังกล่าวและปล่อยให้ไหม้จนหมด การจุดไฟให้ไหม้จนหมดนี้ เรียกว่า มอดไฟเทียน ซึ่งถือว่าเสร็จสิ้นปอยเหลินสิบเอ็ด ของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนืออำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.1.3 ประเพณีกาตหลู (ตลาดนัด)

งานประเพณีกาตหลูของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในช่วงเทศกาลออกพรรษาเป็นเทศกาลที่สำคัญประจำปีของชาวไทใหญ่ ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา

ชาวไทใหญ่จะทำจองพารา หรือปราสาทจำลองหลังเล็ก ๆ ไว้ที่วัดและบ้าน เพื่อเป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้า โดยจะมีการเฉลิมฉลองอย่างเอิกเกริก ประกอบด้วยการเล่นต่าง ๆ ได้แก่ ก้าแลว (พ่อนดาบ) รำโต (สิงโต) พ้อนกิ่งกะหล่ำ (พ้อนกินรี) บางกลุ่มโดยเฉพาะคนหนุ่มจะขับร้องเพลง (เฮ็ดความ) ไปตามถนนและบ้านเรือนผู้คน

ดังนั้นในช่วงก่อนถึงวันงานออกพรรษาชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะต้องมีการเตรียมข้าวปลาอาหาร ขนมเครื่องไทยทานต่าง ๆ สำหรับไปทำบุญที่วัดและใส่ไว้ในจองพารา บ้านหรือครอบครัวใดมีผัก ผลไม้ อาหารขนม เครื่องอุปโภคหรือสินค้าทุกประเภท จะนำมาขายในกาตหลูหรือตลาดนัดเพื่อให้ชาวบ้านได้ออกไปซื้อหาตั้งแต่ย่ำรุ่งจนถึงกลางคืนโดยมีการจุดเทียนหรือโคมไฟในตลาดจึงสว่างไสวไปด้วยแสงเทียนและคบไฟ และมีการละเล่นพื้นบ้านอย่างสนุกสนาน

2.1.4 ประเพณีแห่จองพารา

งานประเพณีแห่จองพาราของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพิธีกรรมส่วนหนึ่งในงานเทศกาลออกพรรษา (งานปอยเหลินสิบเอ็ด) คำว่า “จองพารา” เป็นภาษาไทใหญ่แปลว่า “ปราสาทพระ” การบูชาจองพารา คือการสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่จะเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เทศกาลนี้จัดขึ้นระหว่าง

วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันแรม 8 ค่ำ เดือน 11

จองพาราหรือปราสาทพระของคนไตหรือชาวไทใหญ่จะมีส่วนประกอบโครงที่ทำจากไม้ไผ่บุด้วยกระดาษสา ตกแต่งด้วยกระดาษสีนวลลายศิลปะชาวไต ซึ่งมี 2 กลุ่มลาย คือ กลุ่มนอนเคอ (ลายเครือเถา) ลักษณะลายที่เขียนเป็นเถาติดต่อกัน ประกอบด้วยก้านใบ ดอก และเถาเลื้อย เน้นความสวยงามของเส้นโค้งที่อ่อนช้อย อีกหนึ่งกลุ่ม คือ ลายใบหมากเก้ง (ลายลับประรด) ลักษณะใบหมากเก้งเป็นรูปลายประดิษฐ์ใบเรียวย คล้ายกับลายนก ลายกะจาง ลายกลีบบัว

ภายในจองพาราประกอบด้วยข้าวสวย ขนมผลไม้ ใส่ในกระทงใบตองวางไว้บนจองพารา จุดธูปเทียนกล่าวอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้มาเสด็จประทับที่จองพาราเพื่อเป็นสิริมงคล และจะตั้งไปจนครบ 7 วัน เมื่อสิ้นสุดการบูชาของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะนำจองพาราไปทิ้งหรือเผา บ้างก็เอาไว้นอกชายคาบ้านนอกกรั้ว ไม่นิยมเก็บไว้ในบ้านเมื่อถึงปีถัดไปก็จะทำใหม่อีกครั้ง สำหรับในวันออกพรรษา ตอนเช้าจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะ ตอนกลางคืนจุดประทีปโคมไฟตามบ้านเรือนและวัด

ประเพณีนี้มาจากความเชื่อของชาวไทใหญ่ที่ว่าถ้าได้จัดทำจองพาราหรือปราสาทพระรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่บ้านของตนเองแล้วครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข สะสมบุญกุศลส่งผลไปถึงผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ และจะได้รับความสำเร็จตลอดทั้งปี

สำหรับชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น ประเพณีจองพาราเปรียบเสมือนการทำบุญครั้งใหญ่ เป็นส่วนสำคัญของประเพณีไทใหญ่ทำกันในช่วงออกพรรษา โดยที่มีความศรัทธาและความเคารพในพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก ปัจจุบันนี้จองพาราถือเป็นประเพณีที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก โดยจะเห็นได้จากการจัดประเพณีนี้อย่างยิ่งใหญ่ในอำเภอปายและในหลายพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงได้มีการเริ่มนำจองพารามาเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเช่นกัน

2.1.5 ประเพณีลอยกระทง

ชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ

อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดประเพณีลอยกระทงขึ้น ในวันพระจันทร์เต็มดวง วันเพ็ญเดือน 12 หรือวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 เป็นช่วงที่น้ำหลากเต็มตลิ่ง มีการนำดอกไม้ ธูป เทียนหรือสิ่งของใส่ลงในสิ่งประดิษฐ์รูปต่าง ๆ ที่ไม่ จมน้ำ เช่น กระทง เรือ แพ ดอกบัว ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อขอขมาพระแม่คงคาที่เรานำน้ำมาใช้ในการบริโภคและ อุปโภค โดยมีแนวปฏิบัติตามชาวไทยพื้นเมือง

2.1.6 ประเพณีสงกรานต์

แนวปฏิบัติของชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้าน

เวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความแตกต่าง จากชาวไทยพื้นเมือง คือ ในช่วงเดือน 5 ชาวไทใหญ่ จะทำขนมข้าวหน่อ โดยจะร่วมมือกันทำขึ้นโดยเฉพาะ วันสงกรานต์เท่านั้นเพื่อถวายให้พระพุทธเจ้าและ พระสงฆ์ จากนั้นก็นำไปมอบให้กับญาติผู้ใหญ่หรือผู้เฒ่า ผู้แก่เพื่อขอพรและขอขมาในขณะที่เข้าโปรดนํ้าคำหัว ผู้ใหญ่อีกด้วย

2.2 ประเพณีตามปฏิทินไทใหญ่ คือ ชาวไทใหญ่ ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเชื่อและความเลื่อมใสในศาสนาโดยให้ความสำคัญ กับการทำบุญในวันพระและเทศกาลสำคัญ เพราะมี ความเชื่อว่า การทำบุญจะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้า ครอบครัวยุติธรรมรุ่งเรือง จึงเห็นได้ว่าชาวไทใหญ่ในชุมชน บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประเพณี เกี่ยวกับการทำบุญครบทั้ง 12 เดือน เรียกว่า หย่าสี่สิบสอง หรือ พิธี 12 ราศี

2.2.1 ประเพณีเหลินเจ้ง (เดือนธันวาคม)

เป็นเดือนที่ชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนถือปฏิบัติทำบุญถวายข้าวใหม่แด่ พระสงฆ์และคนแก่ในหมู่บ้าน ประเพณีนี้ยังคงปฏิบัติจนถึง ปัจจุบัน ชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เรียกประเพณีนี้ว่า “กาบซอมอู” (ทำบุญถวายข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยว)

2.2.2 ประเพณีเหลินกำ (เดือนมกราคม)

เป็นเดือนที่พระสงฆ์อยู่ปริวาสกรรม ชาวไทใหญ่ในชุมชน บ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะนิมนต์พระ จากวัดต่าง ๆ มาร่วมปฏิบัติภาวนาในป่าช้าและทำบุญ อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

2.2.3 ประเพณีเหลินสาม (เดือนกุมภาพันธ์)

มีการหลั่งข้าวหย่ากู่ เป็นประเพณีของชาวไทใหญ่ที่มีความ ผูกพันกับการเกษตรถือว่าเป็นประเพณีที่ชาวไทใหญ่จัดขึ้น และสืบทอดแก่ลูกหลาน โดยเชื่อว่าหลังจากทำนาหรือ หลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จต้องมีการระลึกถึงบุญคุณของข้าว (พระแม่โพสพ) ที่ได้คุ้มครองไร่นาหรือให้ชาวนามีข้าว ไว้หล่อเลี้ยงชีวิต ข้าวที่ได้มาจะนำไปถวายวัดเพื่อเป็น สิริมงคล ชาวไทใหญ่จึงจัดงานประเพณีถวายข้าวหย่ากู่ ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3

2.2.4 ประเพณีเหลินสี่ (เดือนมีนาคม)

การทำบุญตามประเพณีปอยสา่งลอง หรืองานบวช ลูกแก้ว เพื่อทำการบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา คนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมประเพณีนี้ก็สืบเชื้อสายมาจากไทใหญ่ ซึ่งชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ร่วมกันสืบทอดงานประเพณีนี้ มาเป็นเวลายาวนาน ดังปรากฏหลักฐานว่าประเพณีนี้มีมา ตั้งแต่มีการสร้างแปลงเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งก็ได้มีการจัด งานอย่างยิ่งใหญ่ทุก ๆ ปี เนื่องจากเป็นประเพณีที่สำคัญ ทางศาสนา และเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด

2.2.5 ประเพณีเหลินห้า (เดือนเมษายน)

พิธีขอขมา (กันตอ) สรงน้ำขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพระเถระ ชั้นผู้ใหญ่ เนื่องในประเพณีสงกรานต์

สำหรับพิธีกันตอ เป็นภาษาไทใหญ่แปลว่า ขอขมา และสรงน้ำขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพระเถระชั้นผู้ใหญ่ การไปขอขมาคารวะผู้มีพระคุณและผู้ที่ทำประโยชน์ให้ แก่ชุมชนเป็นประเพณีที่ชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีใน ช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเอง และครอบครัว

2.2.6 ประเพณีเหลินหก (เดือนพฤษภาคม)

มีการทำบุญตามประเพณีปอยเจตีหรือปอยจ่าตี (งานถวาย เจตีย์ทรายหรือ ประเพณีก่อเจตีย์ทราย) คือ การขนทราย เข้าวัดเพื่อก่อเจตีย์ทรายในวันวิสาขบูชา

“ปอยจ่าตี” คืองานบูชาเจตีย์ทรายของชาว ไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า ซึ่งเชื่อว่า ถ้าได้ร่วมประเพณีนี้จะได้กุศลที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยัง

เป็นการสะเดาะเคราะห์ ทำให้เคราะห์กรรมไม่ดีต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับตัวเราให้บรรเทาจางหายไป สิ่งร้ายจะกลายเป็นดี สิ่งที่ดีอยู่แล้วจะยิ่งดีขึ้นไปและถือเป็นประเพณีขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลอีกด้วย

2.2.7 ประเพณีเหลินเจ็ด (เดือนมิถุนายน) มีการทำบุญเลี้ยงผีเจ้าเมือง คือ การทำบุญหมู่บ้าน หรือที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า ประเพณีเลี้ยงเมือง ณ ศาลเจ้าเมืองอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประเพณีเลี้ยงเมืองหรืองานบวงสรวงเจ้าเมือง เป็นประเพณีประจำท้องถิ่นที่ทำกันมาทุกปี ศาลเจ้าเมืองมีอายุประมาณ 100 ปี โดยมีสูงหลู อายุ 75 ปี เป็นผู้ดูแลการเลี้ยงเมือง เป็นประเพณีที่ขอให้มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้านน้ำ อาหาร และพืชผลทางการเกษตร ในระหว่างการเลี้ยงเมืองจะมีเสียงดนตรีประกอบตลอดเวลา และการเลี้ยงเมืองจะไม่ใช้อาหารคาว แต่จะใช้เฉพาะอาหาร 2 อย่าง คือ ขนมหวานและผลไม้ตามฤดูกาล ทั้งนี้ ชาวไทใหญ่ในชุมชนนำรูปเทียน ข้าวตอกดอกไม้ พร้อมขนมหวานและผลไม้ มาร่วมประเพณีเลี้ยงเมือง ซึ่งผู้จัดพิธีจะนำภาชนะใบใหญ่มาตั้งไว้ เพื่อให้ชาวบ้านใส่ขนมหวานและผลไม้ เพื่อบูชาเจ้าเมืองร่วมกันส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งชาวบ้านจะนำขนมหวานและผลไม้ใส่ในตะกร้าของตนเอง แล้วนำไปวางร่วมพิธีเลี้ยงเมือง เมื่อเสร็จพิธีเลี้ยงเมืองแล้วชาวบ้านจะนำขนมหวานและผลไม้ที่นำมาบูชาเลี้ยงเมืองแบ่งกันรับประทานเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และส่วนที่ใส่ในตะกร้าจะนำกลับบ้านเพื่อให้บุคคลในครอบครัวรับประทานเพื่อเป็นสิริมงคลเช่นกัน

2.2.8 ประเพณีเหลินแปด (เดือนกรกฎาคม) เป็นการนอนวัดของปู่ศัล ยาศีลหรือผู้เฒ่าผู้แก่จะมุ่งชวนหนุ่มสาวเพื่อมารักษาศูโปสศีลร่วมกันและค้างคืนที่วัดจนถึงตอนเช้าของวันเข้าพรรษาจึงออกศีล ชาวบ้านจะช่วยกันจัดกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาและนัดหมายจัดพิธีแห่เทียนอย่างพร้อมเพรียงกัน

2.2.9 ประเพณีเหลินเก้า (เดือนสิงหาคม) ทำบุญตามประเพณีแสนซอมโก่จาหรือการทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ พิธี “แสนซอมโก่จา” เป็นพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษ ผู้เสียชีวิตของคนในบ้าน หรือในหมู่บ้าน คล้ายกับการทำบุญร้อยวันของชาวไทยภาคกลาง แต่การประกอบพิธี “แสนซอมโก่จา” จะกระทำเพียงปีละหนึ่งครั้ง

ในช่วงเดือน 11 ก่อนออกพรรษาเท่านั้นโดยจะเริ่มด้วยการฟังธรรมไทใหญ่ (ถ่อมลึก) ก่อนฟังพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ และถวายปัจจัยไทยทาน ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ จากนั้นพระสงฆ์อนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี

แสนซอมโก่จาหรือแสนโก่จา เป็นชื่อประเพณีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับคนที่ล่วงลับไปแล้วของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือการทำบุญเป็นครั้งที่ 2 (การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายครั้งแรกในวันฉาปนกิจศพ หรือหลังจากนั้น 7 วัน เรียกว่า “แสนซอมใจขาด”) ในระหว่างวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 11 ของปีที่ย้าย หากตายระหว่างเดือน 11 จะต้องเลื่อนการแสนซอมโก่จาออกไปอีก 1 ปี คือเลื่อนไปทำบุญในปีต่อไป เมื่อมีการแสนซอมโก่จาแล้ว ถือได้ว่าได้อุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตายครบถ้วนตามประเพณีเรียบร้อยแล้ว ต่อจากนี้ไปก็จะไม่มีการทำบุญใด ๆ อีก ซึ่งแตกต่างจากที่อื่นที่จะอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตายในวาระครบรอบ 100 วันครั้งเดียวเท่านั้น

ในประเพณีการแสนซอมโก่จาสิ่งสำคัญที่ขาดเสียมิได้คือ การถวายหนังสือที่เรียกว่า “ลิกซุดตะ” (หนังสือธรรมของชาวไทใหญ่ เนื้อหาของหนังสือจะเป็นเหมือนนิทานเรื่องเล่า) ในลิกซุดตะจะมีเรื่อง นางวู้แกง การแพร่กรรม มอนธรรม ซึ่งจะใช้อ่านในงานศพหรืองานแสนซอมโก่จาแล้วนำไปถวายวัด นอกจากนั้นยังมีการถวายธง (ตุ่ง) ให้แก่ผู้ตายหรือเรียกว่า “ตุ่งตำซ่อน” มาจากความเชื่อว่า ตุ่งนี้จะมีอานิสงค์ช่วยให้ผู้ตายรอดพ้นจากการไปเกิดเป็นเปรตหรือการตายตกนรกได้

2.2.10 ประเพณีเหลินสิบ (เดือนกันยายน) การทำบุญประเพณีต่างซอมต่อโหลง (ต่างซอมต่อหลวง) เป็นประเพณีทำบุญก่อนออกพรรษา

การต่างซอมต่อหลวงหรือประเพณีถวายข้าวมธุปายาส เป็นประเพณีที่จัดทำขึ้นในช่วงก่อนออกพรรษา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10) เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากสมัยพุทธกาลที่นางสุชาดาได้นำข้าวมธุปายาสไปถวายพระพุทธเจ้าในขณะที่นั่งปฏิบัติธรรมใต้ต้นโพธิ์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ประชาชนจะเตรียมสิ่งของเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธเจ้า

ชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการเตรียมสำรับในงานประเพณีต่างขอมต่อหลวง ประกอบด้วยข้าวเหนียว 49 ก้อน อาหารคาว หวาน และผลไม้มาวางใส่ในอุบหรือโดกขนาดใหญ่เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา จัดทำราชวัตร ตุง โต๊ะวางเครื่องบูชา หน่อกล้วย หน่ออ้อย ดอกไม้ธูปเทียน ผลไม้แกะสลักลวดลายสวยงาม เช่น แดงโม ส้มโอ แอปเปิ้ล มะละกอ ฯลฯ และตกแต่งเครื่องถวายสำหรับใช้ในงานประเพณีดังกล่าวให้สวยงาม วันรุ่งขึ้นเวลาประมาณตี 2 จะทำพิธีกว้าข้าวมธุปายาส โดยผู้ที่ทำพิธีกว้าข้าวมธุปายาส จะนุ่งขาวห่มขาว ส่วนผสมของข้าวมธุปายาส ประกอบด้วย ข้าว นม เนย น้ำผึ้ง โดยนำส่วนผสมดังกล่าวมาหุงให้สุกแล้วนำไปปั่นเป็นก้อน 49 ก้อน เรียงไว้ในภาชนะที่จัดเตรียมไว้ เพื่อนำไปถวายเป็นพุทธบูชาแก่พระพุทธรูป ในเวลา 05.00 น. ของวันรุ่งขึ้น

2.2.11 ประเพณีเหลินสิบเอ็ด (เดือนตุลาคม) มีการทำบุญถวายแข่งต่างสา่งปู้ด การทำจองพารา (จองพารา = ชุ่มรับเสด็จ) เพื่อเฉลิมฉลองรับเสด็จพระพุทธรูป การทำจองแข่งต่างสา่งปู้ด หรือจองพารา รับเสด็จพระพุทธรูป ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สืบต่อกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ประเพณีจองพารา เป็นประเพณีการทำบุญ จอง แปลว่า วัด หรือ ปราสาท พารา แปลว่า พระพุทธรูป หรือ พระพุทธรูป เจ้า จองพารา คือ การสร้างปราสาทเพื่อรับเสด็จพระพุทธรูปที่จะเสด็จลงมาจากรวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในวันออกพรรษา จองพารา หรือ ปราสาทพระเป็นศิลปะของชาวไทยใหญ่ ตัวโครงทำด้วยไม้ไผ่บุด้วยกระดาษสา ตกแต่งด้วยกระดาษสีเจาะเป็นช่องลวดลายสวยงามตั้งบนนั่งร้าน นำเครื่องห้อยซึ่งเป็นผลไม้ทุกชนิดที่มีในท้องถิ่นมาแขวน นำต้นกล้วยต้นอ้อยมาผูกที่เสาทั้ง 4 มุม ตกแต่งประดับโคมไฟให้สว่างไสว ประเพณีดังกล่าวมีการจัดขึ้นทุกปี

การทำบุญถวายแข่งต่างสา่งปู้ดนี้ชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเชื่อเกี่ยวกับวันออกพรรษานี้ว่า ในสมัยพุทธกาลหลังจากที่พระพุทธรูปเสด็จไปโปรดพระพุทธรูปมารดาพร้อมทั้งเหล่าเทพดาและพระพรหมบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ตลอด

ระยะเวลาในพรรษา 3 เดือน และได้เสด็จกลับมายังมนุษย์โลกในวันเพ็ญเดือน 11 หรือในวันออกพรรษา ทั้งบรรดามนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายต่างก็มารับ ที่มาไม่ได้ก็จัดทำ “จองพารา” หรือที่ภาษาไทยใหญ่เรียก “จองแข่งต่างสา่งปู้ด” หรือชุ่มปราสาทรับเสด็จพระพุทธรูป

2.2.12 ประเพณีเหลินสิบสอง (เดือนพฤศจิกายน) เป็นเดือนสุดท้ายที่ชาวไทยใหญ่จะจัดงานปอยในเดือนนี้ มีงานปอยล่องผ่องโต (ประเพณีลอยกระทงไทใหญ่) คล้ายประเพณีลอยกระทงของชาวไทย

โดยประเพณี 12 เดือนนี้ชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัดเป็นพื้นที่ส่วนกลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น การทำบุญ การจัดเตรียมสถานที่ การจัดเตรียมพิธีกรรม ซึ่งเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยใหญ่และไทยพื้นเมืองร่วมกัน อีกทั้งกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชนยังช่วยสืบทอดประเพณีแต่อาจปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การออกแบบเครื่องแต่งกายที่มีการผสมผสานระหว่างรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ พิธีกรรมที่มีความเฉพาะเจาะจงอาจช่วยจัดเตรียมแทนการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้ชาวบ้านในชุมชนทั้งชาวไทยใหญ่และไทยพื้นเมืองต่างมีส่วนร่วมในการจัดงานในประเพณีทั้ง 12 เดือน

3. ความเชื่อ

3.1 ความเชื่อทั่วไป

3.1.1 ความเชื่อด้านการรักษาตัว
เชื่อกันว่าเวลาปวดเนื้อปวดตัวหรือรู้สึกไม่สบายตามร่างกาย มักจะเอายาหม่องมาถูบริเวณที่ปวดแล้วใช้กันกระป๋องนมข้นขูดเป็นแนวยาว (ส่วนใหญ่มักขูดบริเวณหลัง) ถ้าขูดแล้วเห็นเป็นรอยสีแดง ๆ ม่วง ๆ เชื่อว่า จะดีขึ้น เหมือนเป็นการปรับเลือดลม ขับพิษร้อนในร่างกายออก

3.1.2 ความเชื่อด้านการผูกข้อมือ

เชื่อกันว่าถ้าคนในครอบครัวต้องเดินทางไกลจากบ้าน หรือลูกหลานในบ้านไม่สบาย ถ้าให้พ่อแม่หรือคนเฒ่าคนแก่ในบ้านผูกข้อมือแล้วให้พร จะถือว่าแคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตราย เพราะถือว่าคำอวยพรจากพระในบ้านเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ที่จะช่วยคุ้มครองให้ลูกหลานปลอดภัย

3.2 ความเชื่อทางไสยศาสตร์

3.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี

ชาวไทใหญ่มีความเชื่อในเรื่องการนับถือผี ตั้งแต่เดิมโดยเชื่อว่าสถานที่แทบทุกแห่งมีผีให้ความคุ้มครองรักษาอยู่ ความเชื่อนี้จึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เห็นได้จากขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ

3.2.2 ความเชื่อการไหว้ศาลหลักเมือง

เชื่อว่าหากลูกหลานจะไปสอบหรือทำการแข่งขันที่ใดสักแห่งมักจะไปไหว้ขอพรศาลหลักเมือง ในการไปไหว้ขอพรก็จะเอาเครื่องเซ่นไปถวายหรือจะเป็นข้าวคำ ผักคำก็ได้แล้วก็ขอพรกับศาลหลักเมือง อธิษฐานขอพรในสิ่งที่ปรารถนา บอกกับศาลหลักเมืองว่าเราเป็นลูกหลานในหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อว่าศาลหลักเมืองนั้นมีเจ้าพ่อที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องคุ้มครองคนในหมู่บ้านให้อยู่สุขสบาย แคล้วคลาดปลอดภัย

3.2.3 ความเชื่อด้านความเป็นอยู่

เชื่อกันว่าพิธีกรรม “วานปลีก” เป็นการสืบชะตาหมู่บ้านหรือเมือง โดยการจัดพิธีจะทำการกลางหมู่บ้าน หรือที่เรียกว่า เช่งวาน ผู้คนในชุมชนจะนำยอดไม้มงคล เช่น ปานเข มั่นเข ไม้กาง หนามเจ็ดเจ็ด หยวกแพรง ใบฝรั่ง สามปู ผักกุ่ม โถ่เฮ้ เอายอดไม้เหล่านี้มัดรวมกันแล้วห้อยไว้หน้าบ้าน เชื่อว่าช่วยเป็นเครื่องรางที่ป้องกันสิ่งอัปมงคล ซึ่งเรียกว่า “ตาแหลว”

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาบริบทชุมชนและประเพณีของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. บริบทชุมชนชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนเล็ก ๆ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยชาวไทใหญ่ที่อพยพมาจากรัฐฉาน (พม่า) ได้เข้ามาอาศัยและตั้งรกรากอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน ปัจจุบันได้รับการยอมรับในสังคมว่าเป็นชนเผ่าดั้งเดิมและเป็นเอกลักษณ์สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พื้นเพภาษาเดิมจึงเป็นภาษาไทใหญ่ มีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองที่

สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และยังคงรักษาวินัยธรรมดั้งเดิมของตนอยู่ทั้งการแต่งกาย ภาษา สถาปัตยกรรม และประเพณีที่สำคัญอื่น ๆ

2. ประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยผู้ศึกษาสามารถสรุปประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ 2 รูปแบบ คือ ประเพณีตามเทศกาลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต มีความคล้ายคลึงกับประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวไทย ทั้งประเพณีปอยส่างลอง ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีวันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ส่วนประเพณีตามปฏิทินไทใหญ่ นิยมปฏิบัติพิธีกรรมและพุทธศาสนกิจในรอบ 12 เดือนของชาวไทใหญ่เพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสังคมไทใหญ่และไทยพื้นเมือง พิธีกรรมความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนา โดยมีพื้นที่ประกอบพิธีกรรมอย่างวัดเป็นสื่อกลางของการสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลสรุปของการวิจัยเรื่อง การศึกษาประเพณีของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. บริบทชุมชนชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งได้ผลจากการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากการดำเนินชีวิตชุมชนชาวไทใหญ่มีปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจากการศึกษา เรื่อง การสร้างไทใหญ่ผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนไทยใหญ่รุ่นเก่าและรุ่นใหม่ของศรัทธิตนบัลล์ (Srirattanabal, 2010) ผลการศึกษาพบว่า ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 มีการก่อตั้งเมืองแม่ฮ่องสอนขึ้นภายใต้คติการสร้างเมืองแบบไทใหญ่และเป็นเมืองแห่งเดียวในไทยที่ยังคงความเป็นไทใหญ่ไว้ได้อย่างสืบเนื่อง มีการแสวงหาพื้นที่เพื่อสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นไทใหญ่ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเป็นมาของชาวไทใหญ่ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล

ประเพณีของชาวไทยใหญ่มีวัดเป็นศูนย์กลางในกิจกรรมทางศาสนา ชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่มองความเชื่อตามคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด วันพระชาวไทยใหญ่จะหยุดงานเพื่อไปวัดและทำบุญ มีการประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมานาน ความเคร่งครัดของการนับถือศาสนาทำให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้วิถีชีวิตที่มีความเคร่งในศาสนาที่ส่งผลให้เกิดเป็นความรู้ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ และยังมีการสร้างความรู้จากวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ให้เกิดมูลค่าทางการศึกษา ดังรายงานการศึกษาอิสระเรื่อง “การจัดการความรู้บนฐานวัฒนธรรมไทใหญ่เพื่อเพิ่มมูลค่าและพัฒนาสู่การเป็นสถาบันไทใหญ่ศึกษา” พบว่าไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาไม่น้อยกว่า 2,000 ปี ไทใหญ่เป็นชาติพันธุ์ที่มีภาษาพูด ภาษาเขียนและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่าง ๆ เช่น มณฑลยูนนานของจีน รัฐฉานของพม่า รัฐอัสสัมของอินเดีย บางพื้นที่ของลาว และทางภาคเหนือของไทย คาดว่ามีประชากรไทใหญ่อาศัยอยู่มากที่สุดในรัฐฉานของพม่า (BoonChaloi, 2014) ชุมชนบ้านเวียงเหนือได้รับการพัฒนาครบวงจร ประเพณีพื้นบ้านของชาติพันธุ์ไทใหญ่และปรับตัวอยู่ได้ในสังคมพื้นเมือง สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมความเชื่อและอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ของพรณิดา ชันธพัทธ และนันทัญญา มหาพันธ์ (Khanthapat, and Mahakhan, 2015) ที่พบว่าชาวไทยใหญ่สามารถรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเองและปรับสภาพชีวิตของคนต่างถิ่นที่อพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ปะปนกับชาวไทยพื้นเมืองอาศัยอยู่ร่วมกันได้ ด้านการสื่อสารในครอบครัวยังคงใช้ภาษาไทยใหญ่ในการสื่อสารและอาจควบคู่กับการใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยกลาง

2. องค์ความรู้ประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ประพฤติปฏิบัติกิจกรรมตามวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านการซึมซับโดยธรรมชาติของการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับของชาวไทยใหญ่โดยกำเนิด เติบโตขึ้นมาเติบโตไปพร้อมกับการทำบุญที่มีงานปอยและยึดถือปฏิบัติตามประเพณีตามวัฏจักรทั้ง 12 เดือน

ซึ่งในส่วนหน่วยงานราชการทุกหน่วยงานในจังหวัดแม่ฮ่องสอนต่างให้ความร่วมมือ สนับสนุน ส่งเสริมทุกกิจกรรมงานบุญและงานปอย โดยเฉพาะสำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้กำหนดให้มีกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมอยู่ในแผนพัฒนาของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นประจำทุกปี มีการส่งเสริมครุภูมิปัญญาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาช่วยวางแผนและดำเนินงานสืบทอดอัตลักษณ์ในงานต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความเชื่อมโยงของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ให้แก่คนในสังคมได้รับรู้ เรียนรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการสร้างเครือข่ายการสืบทอดอัตลักษณ์ทั้งในชุมชนต่างชุมชน ต่างจังหวัด และต่างประเทศ มีการเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ (Social Media) โดยใช้สื่อที่ทันสมัยส่งผลให้มีการสืบทอดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ในสังคมวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถส่งผลต่อการเรียนรู้ ความเชื่อ และพิธีกรรมของบุคคลในชุมชนไทใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอภิชาติ จันทรแดง (Chandang, 2003) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม: กระบวนการเรียนรู้เพื่อศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านยางหลวง ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการเรียนรู้ ความเชื่อ และพิธีกรรม ปัญหาอุปสรรคและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวิเคราะห์ศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชน มีผลมาจากการเรียนรู้ ความเชื่อ และพิธีกรรมของชุมชน ทั้งนี้การที่บุคคลากรในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ ควรที่จะสามารถแบ่งแยกประเภทของวัฒนธรรมหรือองค์ประกอบของวัฒนธรรม ซึ่งมีความคล้ายกับการศึกษาของผู้วิจัยในส่วนของการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรม เนื่องด้วยประเพณีเป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่าง ๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีใดที่อยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Khanthapat

and Mahakhan (2015) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมความเชื่อและอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่” โดยผลการศึกษาพบว่า เมื่อวัฒนธรรมปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชนชาติพันธุ์ไทใหญ่ จึงปรับเปลี่ยนไปตามเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

ประเพณีของชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถนำผลสรุปและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการเผยแพร่ต่อผ่านสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานหรือผู้ที่สนใจในเรื่องประเพณี วัฒนธรรมได้เรียนรู้ต่อ รวมทั้งทราบและเข้าใจถึงข้อมูลความเป็นมา ตลอดจนร่วมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทใหญ่ให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาในเรื่องการสืบสานแนวคิด ความเชื่อ และประเพณีพิธีกรรมของชาวไทใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา การสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่
2. ศึกษาและสืบค้นในเรื่องของตำนานการตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมพิธีกรรม วิถีบุญในท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ในแต่ละพื้นที่ที่มีการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในลักษณะของงานศึกษาท้องถิ่น
3. จัดทำการศึกษาเป็นแบบหลักสูตรการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบจากอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ เพื่อให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ส่งเสริมให้เก็บรวบรวม และศึกษาข้อมูลวัฒนธรรม
4. ศึกษาเรื่องความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ในชุมชนเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และในที่อื่น

เอกสารอ้างอิง

- BoonChaloi, Y. (2014). *Study report on knowledge management based on Tai Yai culture to increase value and develop into a Tai Yai Studies Institute*. Retrieved from https://issuu.com/jadesada/docs/thec_08_5 [In Thai]
- Boonmadhya, R., Vitaporn, S., and Promdung, P. (2003). *An exploration of the status of knowledge about the social and cultural life of ethnic groups. Mekong: The case of the Union of Burma*. Retrieved from <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/181218> [In Thai]
- Chandang, A. (2003). *Belief rituals: The learning process for the self-reliance potential of rural communities: Case-specific study of Ban Yang Luang community, Tha Yang Subdistrict, Mae Chaem District, Chiang Mai Province*. Bangkok: Thammasat University. [In Thai]
- Kantama, S. (1999). *Retention of Tai local culture*. Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University. [In Thai]
- Khanthapat, P., and Mahakhan, N. (2015). Modifying the traditions, rituals, beliefs and identities of the Tai Yai people in Chiang Mai. *Academic Journal of the Faculty of Humanities and Social Sciences*, 3(41), 79–99. [In Thai]
- Rupin, S. (2008). *Religions institution and maintenance of identity: A case study of Tai Khuen Temples in Kengtung, Shan State, Myanmar*. Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University. [In Thai]
- Srirattanabal, T. (2010). *Creating a Tai Yai through interaction between a large group of older and newer Thais*. Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University. [In Thai]
- Sunthonworajit, B. (2004). *Pai District*. Mae Hong Son Provincial Cultural Office. Retrieved from https://www.m-culture.go.th/maehongson/more_news.php?cid=31 [In Thai]

Lan Na Tai Ethnic Learning Center Institute of Social Research, Chiang Mai University. (2015). *Tai Yai*. Chiang Mai: Institute of Social Research, Chiang Mai University. Retrieved from <http://site.sri.cmu.ac.th/~lelc/index.php/2015-11-18-16-02-19> [In Thai]

Tejanyana, P. (2018). *Guidelines for preserving the identity of Tai Yai ethnic monks in Mae Hong Son province*. (Ph.D. thesis, Department of Buddhism, Maha Chulalongkorn University). [In Thai]

